

MESTNA OBČINA MARIBORSKA IN NJENI USLUŽBENCI

FRANJO KRAMBERGER

Mestna občina je v Mariboru eden največjih službo-dajalcev. Ne bo zato odveč, če »Kronika« objavi ne-koliko podatkov, ki morejo služiti za presojanje raz-merja med mestno občino in njenimi uslužbenci in posebno radi tega, ker se s tem tudi nekoliko osvetli položaj mariborskih uslužbencev v zadnjih petnajstih letih.

Mestna občina mariborska zaposluje precejšnje število uslužbencev. Uslužbenci mestne občine mari-borske nimajo službenega razmerja enotno urejenega. Po veljavnih predpisih, ki veljajo za urejevanje služ-benih razmer, bi mogli mestne občinske uslužbenice razdeliti v tri skupine: 1. one, ki jim je službeno raz-merje urejeno po službeni pragmatiki za mestne uslužbenice mariborske iz leta 1925.; 2. one, ki za nje glede službenega razmerja veljajo kolektivne pogodbe in 3. one, ki imajo posebne pogodbe po zakonu o obrtih (ali po zakonu o mestih), oziroma za katere veljajo glede službenega razmerja ti zakonski pred-pisi.

Naslednji podatki so posebej zbrani in urejeni v dveh delih: za delavce, t. j. one uslužbenice mestne občine, ki opravljajo pri mestni občini izključno le ročna (težaška in rokodelska) dela in za uslužbenice v ožjem smislu, ki opravljajo izključno ali večji del duševna dela. — Določiti točno mejo med obema sku-pinama je težko, ker med njima ni očitnega pre-hoda; gotovo pa je, da bo po naslednjih objavljenih podatkih razdelitev jasna.

DELAVCI

Statistični podatki so sestavljeni po tedenskih iz-kazih, po katerih so bile mestnim delavcem izpla-čevane njihove mezde. Upoštevani so podatki za vse mestne delavce, razen za one pri mestnem elektri-škem podjetju, pri plinarni, pri mestnem pogrebem zavodu, v klavnici in pri avtobusnem podjetju, za ka-tere se iz upravnih razlogov podatki ne morejo dobiti.

Pri sestavi pregledov in tabel so upoštevane delovne moči, ki so za svoje delo uporabile v tedenskih iz-kazih navedeni delovni čas ter po tem delovnem času prejele plačilo. — Za primer 30. teden leta 1933.:

25 delovnih moči, ki je 1247 delovnih ur pometalo ceste, je prejelo na mezdah skupno 5437'90 Din; ali

28 delovnih moči, ki je bilo zaposlenih 14 delovnih dni ali 2363 delovnih ur pri vzdrževanju cest, je do-bilo za ta teden na mezdah 14.109'— Din; ali

20 delovnih moči, ki je 95 delovnih dni ali 292 de-lovni ur delalo pri mestnem vodovodu, je dobilo na mezdah 6639'20 Din.

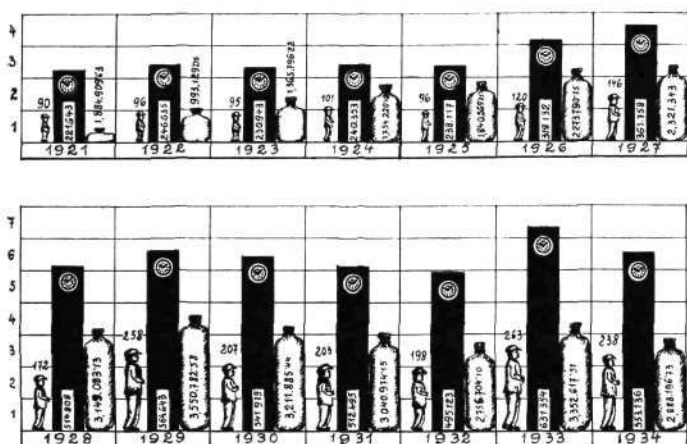
Število delovnih moči se je seštelo za vsako leto in dobljena številka razdelila na toliko delov, za kolikor tedenskih izkazov so se delovne moči seštele. En del izkazuje povprečno število delavcev za dotično leto.

Delovni čas je radi enostavnosti preračunjen na ure tako, da se je delovni dan preračunil z 8 delovnimi urami. Pri tem računu so se radi enotnejše sestave in lažjega pregleda morale upoštevati tudi nadure kot navadne delovne ure.

Skupni zneski delavskih mezd so se sešteli po te-denskih plačilnih izkazih. Povprečne mezde so dob-ljene na ta način, da so bili za mezde izplačani zneski sorazmerno razdeljeni po delovnih urah, delovnih dnevih, tednih ali letih.

Leto	delovne moči	delovni čas v urah	na mezdah izplačano Din
1921	4.686	221.643	kron 1,884.909'63
1922	5.005	246.635	Din 993.129'05
1923	4.933	230.943	1,365.796'22
1924	5.248	244.353	1,754.220'16
1925	5.101	238.117	1,840.569'33
1926	6.253	319.132	2,273.790'75
1927	7.576	361.758	2,321.343'—
1928	9.959	514.808	3,149.083'13
1929	13.420	564.643	3,550.782'58
1930	10.992	541.979	3,211.885'44
1931	10.762	512.448	3,140.974'15
1932	10.702	495.123	2,756.704'10
1933	13.954	631.354	3,352.617'51
1934	12.590	553.030	2,883.196'73

Ako iz gornje tabele preračunimo dejansko število zaposlenih v posameznih letih ter njihove povprečne mezde, dobimo naslednjo sliko:

1-7: 100 delavcev ali 100.000 delovnih ur ali 1 milijon dinarjev

Leto	Število letnih delavcev	letnih ur	Povprečne mezde v dinarjih:			
			letno	tedensko	dnevno	na uro
1921	90	2462	5.235,75	102	14,50	2,12
1922	96	2569	10.345,—	193	32,—	4,—
1923	95	2431	14.377,—	284	47,—	6,—
1924	101	2429	17.369,—	345	57,—	7,—
1925	96	2480	19.173,—	296	49,—	7,75
1926	120	2659	18.948,—	342	57,—	7,—
1927	146	2478	15.900,—	311	51,—	6,50
1928	172	2993	18.309,—	394	49,—	6,—
1929	258	2189	13.763,—	302	50,—	6,25
1930	207	2618	15.516,—	289	47,—	6,—
1931	203	2524	14.980,—	285	47,—	6,—
1932	198	2501	13.923,—	267	45,—	5,50
1933	263	2401	12.748,—	255	42,—	5,25
1934	238	2324	12.114,—	250	42,—	5,25

Razmere, ki so nastale v Mariboru med svetovno vojno in po prevratu še posebej, so tudi pri mestni občini povzročile zmedo v njeni delavnosti. Ta pojav je bil z ozirom na uslužbence tem težji, ker so izpremenjene politične in socialne razmere povzročile tudi pri mezdah veliko neurejenost. Naraščajoča druginja v letih 1919 do 1923, pa tudi izprememba plačilnih sredstev je povzročila, da so se delavske mezde brez sistema in neenotno določale ter poviševale. Primernih delovnih moči ni bilo mogoče dobiti; oni delavci pa, ki so bili zaposleni pri mestni občini že pred prevratom in oni, ki so bili sprejeti v delo v poprevratnih letih, so bili sicer smotrno zaposleni, vendar se je v mnogih primerih delalo vse preveč v nadurah (posebno ob nedeljah in praznikih) ali pa za posebne nagrade.¹ V teh razmerah se je moglo dogoditi, da sta bila dva delavca, ki sta opravljala eno in isto delo, različno plačana, ali pa da je skupina delavcev, ki je opravljala važnejša opravila, mogla biti slabše plačana, kakor ona, ki je bila zaposlena pri manj važnih opravilih. Saj so imeli leta 1921. delavci, zaposleni pri izvozu fekalij, povprečno po 19'36 krone na uro, de-

¹ Leta 1922. in 1923. se pritožujejo posamezni mestni delavci, zakaj so samo nekateri iz njihovih skupin zaposleni ob praznikih in nedeljah ter zahtevajo, da se zaposli v teh dneh tudi nje.

lavci pri mestnem vodovodu pa le 6'52 krone, pri vzdrževanju cest pa samo 5'90 krone na uro. Mestna uprava, ki je bila izvoljena pri volitvah mestnega zastopstva dne 26. aprila 1921 in ki je bila po svoji večini socialistična, je imela zelo nevhvaležno in težko nalogo, vse to urediti. Le s pravilnim razumevanjem časovnih prilik in pa razmer, v katerih so mestni delavci takrat živeli, nič manj pa tudi radi določil pozitivnih zakonskih predpisov² ter pod vplivom delavskih strokovnih organizacij je mestna uprava po svojih najboljših močeh urejevala in uredila dotedanje neurejene službene razmere mestnih delavcev. Urejevanje službenega razmerja pri mestni občini je imelo že takrat velik socialen pomen za mesto in bližnjo okolico, ker so razna podjetja v mestu in bližnji okolici začela službeno razmerje delavcev pri mestni občini uporabljati tudi za svoje delavce. Prvo povojno urejevanje službenega razmerja med mestno občino in njenimi delavci bi z današnjih vidikov ne mogli oceniti kot najboljše; hiže in pomanjkljivosti je imelo v tem, da ni bilo izvršeno sistematično, torej slično kakor so bile podobne zadeve urejene drugod, n. pr. s kolektivnimi pogodbami.³ Vendar pa takratne mariborske razmere drugačne rešitve med mestno občino in njenim delavstvom niso dovoljevale.

Ko je bil 21. novembra 1924 izvoljen novi mestni občinski svet, v katerem je imel večino narodni blok, in ko se je začela delavnost mestne občine v novih smereh razvijati, so se pojavile pomanjkljivosti v uredbah službenih razmerij mestnih delavcev ter se je moralo misliti na enotno ureditev; vendar do pozitivnih sklepov v mestnem občinskem svetu ni prišlo.

Šele po volitvah mestnega zastopstva dne 18. decembra 1927 je novi mestni občinski svet začel s končno veljavnim reševanjem razmerja med mestno občino in mestnimi delavci. Dne 15. marca je klub mestnih svetnikov Slovenske ljudske stranke na seji mestnega občinskega sveta vložil od A. Jerovška in Fr. Hrastlja podpisana tale predlog:

Dolžnosti in pravice stalnih in pragmatično nastavljenih mestnih uradnikov so določene s službeno pragmatiko, ki ureja s pokojnino tudi vprašanje sta-

² 1. Uvedba 8urnega delovnika leta 1919. — 2. Uredba o delovnem času pri industrijskih, obrtnih, rudarskih in prometnih podjetjih iz let 1919 in 1921. — 3. Naredba o nadziranju izvrševanja predpisov uredbe o delovnem času pri podjetjih iz leta 1921. — 4. Razne uredbe glede delovnega časa pri gradbenih, obrtnih in trgovskih podjetjih iz let 1923., 1924. in 1925. — 5. Uredba o ureditvi zavarovanja delavcev zoper bolezni in nezgode iz leta 1919. — 6. Zakon o zavarovanju delavcev iz leta 1922. — 7. Razni predpisi glede bolniškega, nezgodnega in pokojninskega zavarovanja. — 8. Uredba o delavskih zbornicah itd.

³ Mestna občina Ljubljana je imela že leta 1921 svoji »Delavski red«, ki ga je potrdil vladni komisar dr. Senekovič 1. avgusta 1921. Zveza industrijcev za Slovenijo, gradbeni odsek, je za svoje področje napravila z zastopniki stavbinskega delavstva dogovor o mezdah in odpovednem roku 30. avgusta 1923. Vendar pa takratne mariborske razmere drugačne rešitve razmerja med mestno občino in njenim delavstvom niso dovoljevale.

rostne preskrbe in deloma tudi za slučaje onemoglosti. Ni pa še urejena zadeva glede preskrbe mestnih delavcev in drugih začasnih uslužbencev za starost in za slučaje onemoglosti. Mislilo se je, da bo mogoče rešiti to važno socialno vprašanje najpovoljnejše takrat, ko bo še država izvedla splošno zavarovanje za starost in onemoglost in zato mestna občina ni vzela stvari sama poprej v roke.

Razmere nekaterih mestnih delavcev in začasnih uslužbencev pa so take, da ne kaže več odlašati še v naprej s samopomočjo, ki naj bo v tem, da reši mariborska mestna občina vprašanje starostne preskrbe in za slučaje onemoglosti svojih delavcev v lastnem delokrogu. Nezdostna bi bila zgolj taka rešitev, da se sklepa o tem od slučaja do slučaja, temveč treba je v tem oziru točnih določil za vse slučaje brez izjeme in da taka preskrba ne bo imela značaja neke miloščine, marveč zajamčenega prava.

Da se izvede tak načrt in se predloži občinskemu svetu v pretres in sklepanje, predlagamo:

1. Najpozneje v teku dveh mesecev naj izdelata kombinirana II. in IV. odsek mestnega občinskega sveta skupno s socialno-političnim uradom in če treba, še s sodelovanjem drugih mestnih uradov, natančen predlog glede preskrbe mestnih delavcev in drugih nestalnih uslužbencev za starost in onemoglost;

2. sestavita naj seznam vseh takih delavcev in uslužbencev;

3. pretreseja naj zlasti finančno stran tega vprašanja in stavita predloge glede kritja in morebitnih dotacij za fond, ki bi bil potreben v ta namen.

O predlogu samem se na seji ni razpravljalo, pač pa je mestni občinski svet sklenil, da razpravljata o njem socialno-politični in finančni odsek občinskega sveta. Najprej je o predlogu razpravljala finančni odsek, ki ga je pa odstopil socialno-političnemu odseku, da ga ta preštudira, sestavi seznam delavcev in uslužbencev, ki bi prišli za zavarovanje v poštev in da sestavi osnutek pravilnika za pokojninski sklad; glede finančnih strani naj bi se posvetovala oba odseka skupaj. Socialno-politični odsek je na svoji seji dne 17. aprila 1928 zahteval od magistratnih uradov, da oni sestavijo pravilnik in zberejo potreben material. Medtem, ko so magistratni uradi material zbirali ter dobili tozadevni pravilnik, ki ga je že leta 1921. uveljavila mestna občina ljubljanska, je načelnik socialno-političnega odseka dr. Pavel Strmšek pripravil za sejo mestnega občinskega sveta dne 2. avgusta 1928 predlog, da se osnuje posebna mestna delavska zavarovalnica, kakor jo ima že Ljubljana.¹

Za isto sejo mestnega občinskega sveta dne 2. avgusta 1928 pa je klub občinskih svetnikov socialistične stranke Jugoslavije predložil naslednji predlog kolektivne pogodbe:

Mestni občinski svet skleni urediti delovno razmerje med delavci, zaposlenimi pri mestni občini in v mestnih podjetjih na podlagi posebne delovne pogodbe, v kateri naj se poleg drugih na delovno razmerje se

nanašajočih določil fiksira minimalne in maksimalne mezde, izvede kategorizacija delavstva po kvalifikaciji in službenih letih in določi višina mezde po kategoriji in službenih letih.

Oba predloga, predlog dr. Strmška kakor tudi predlog kluba SSJ sta bila sprejeta na imenovani seji s pristavkom, da se morajo v enem mesecu zbrati vsi potrebni podatki.

Po tem sklepu mestnega občinskega sveta so začeli posamezni člani socialno-političnega in finančnega odseka vprašanje razmotrivati in je na podlagi teh razmotrivanj občinski svetnik Grčar Viktor sestavil poseben predlog za kolektivno pogodbo. Ljubljanski »Delavski red« in Grčarjev predlog sta bila predmet resnih razprav in je na podlagi obeh mestni občinski svet na svoji seji dne 20. novembra 1928 sklenil napraviti kalkulacijo po obeh predlogih. Delo pa se je zavleklo preko novega leta 1929 in šele na seji mestnega sveta dne 7. februarja 1929 je bilo na predlog posebnega odseka sklenjeno, da se uveljavijo splošna določila in plače za kolektivne pogodbe. Splošna določila naj bi stopila v veljavo 1. marca 1929, plače pa šele, ko bo potrjen mestni proračun.

»Splošna določila za kolektivno ureditev službenega razmerja med mariborsko mestno občino in njenimi delavci« ugotavljajo dolžnosti in pravice, ki izvirajo iz službenega razmerja med mestnimi delavci in mestno občino mariborsko ter vsebujejo: definicijo mestnega delavca (one osebe, ki jih najame mestna občina kot delodajalka in ki opravljajo pri mestni občini ali njenih podjetjih izključno le ročna [težaška in rokodelska] dela in ki niso obsežene v že obstoječi pragmatiki za uslužbence mestne občine), določila glede nadurnega dela, dopustov (najmanj 6 in največ 14 plačanih delovnih dni), sprejema in odpusta, obratnih zaupnikov in strokovnih organizacij, plač (kvalificirani 7 dinarjev, kvalificirani-pomožni 6 dinarjev, pomožni 4 dinarje), naturalnih prejemkov, reševanja sporov (spori med obratnim vodstvom in delavstvom se rešujejo po dogovorih med mestno občino, oziroma obratnim vodstvom in predstavniki strokovnih organizacij dotičnega obrata) in zajamčenje pridobljenih pravic. Na podlagi splošnih določil naj bi se sklenile med mestno občino in predstavniki obratnih strokovnih organizacij posebne kolektivne pogodbe. S splošnimi določili predvidene kolektivne pogodbe za posamezna podjetja, oziroma za posamezne obrate pri mariborski mestni občini do danes še niso sklenjene.

Po gornjih ugotovitvah in po pregledu delavcev, delovnih ur in povprečnih mezd ter diagrama o vzporeditvi delovnih ur, ki so jih povprečno uporabljali delavci v posameznih letih, z odgovarjajočimi mezdami, se pokaže, da so splošna določila za kolektivne pogodbe ugodno vplivale zlasti na razmerje med delovnim časom in mezdami. Razmerje med povprečnim delovnim časom in povprečnimi letnimi mezdami je bilo vse do leta 1928., ko še niso bila v veljavi splošna določila, nepravilno oziroma neugodno, kar se pa po letu 1928. popravi. Ravno diagram o povprečnem letnem delovnem času in letnih povprečnih mezdah potrjuje, da so se pred letom 1925. mezde nepravilno določale, oziroma zviševale.

¹ V Ljubljani je že 1. 7. 1923 začela poslovati »Bolniška blagajna mestnih delavcev«, ki je zavarovala delavce zoper bolezen, onemoglost, starost in smrt.

Padec povprečnih mezd od leta 1925. naprej ne gre toliko na račun učinkovitega znižanja mezd; kakor je ugotovljeno, je imela mestna občina pred letom 1925. po številu manj delavcev, vendar so mogli in morali ti delavci svoje delo opraviti v nadurah in so radi tega dobivali povprečno večje mezde. Ko se je po letu 1925. začelo dosledno izvajati zakonito določilo, da se delavci zaposlijo res samo po 8 ur dnevno, je bilo deloma potrebno najeti več delavcev, deloma pa so se povprečne mezde zniževale, ker so odpadale in odpadle nagrade za nadure. Nekoliko pa je padec povprečnih mezd utemeljen tudi v tem, da so nekateri delavci profesionisti, ki so imeli najvišje povprečne mezde, bili leta 1925. prevedeni na mesečne prejemke po službeni pragmatiki za uradnike in ostale uslužbenice mestne občine mariborske in so v tedenskih izkazih izkazane mezde brez profesionistov.

Kdor bi hotel ugotoviti, pri kakšnem delu je mestna občina svoje delavce v zadnjih letih zaposlila in kake mezde so delavci v posameznih obratih dobivali, bi moral sestaviti 22 različnih pregledov in tabel. Zadoštujejo naj najvažnejše.

ŠTEVILO DELAVCEV

Leto	cestna dela	gradbena dela	izvoz odpadkov	olepšava mesta	mestni vodovod
1921	53	14	6	—	8
1922	59	15	5	—	8
1923	62	13	5	—	8
1924	63	16	5	—	8
1925	67 ¹	11	3	—	8
1926	69	19	4	4	10
1927	73	20	4	14	13
1928	92	26	4	13	19
1929	110	25	4	15	40
1930	100	20	4	16	16
1931	97	17	4	16	20
1932	107	17	4	17	18
1933	115	35	5	17	16
1934	80 ²	20 ²	5	24	17

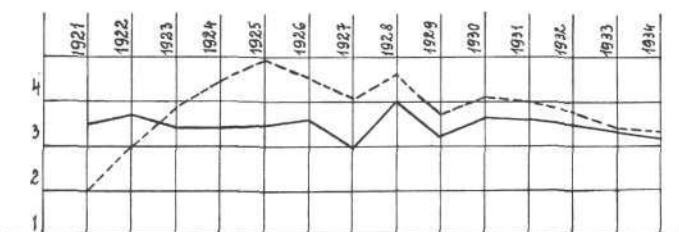
DELOVNE URE

Leto	cestna dela	gradbena dela	izvoz odpadkov	olepšava mesta	mestni vodovod
1921	132.506	33.394	15.346	—	22.527
1922	145.438	39.921	16.331	—	22.917
1923	152.239	30.948	12.538	—	19.606
1924	157.134	36.918	11.416	—	19.251
1925	177.244	26.266	5.775	—	21.163
1926	183.279	47.983	27.720	7.823	25.305
1927	186.077	45.841	29.719	33.042	30.831
1928	288.232	46.201	11.710	31.627	52.298
1929	280.786	62.259	9.851	35.784	42.285
1930	282.182	49.560	12.109	39.249	46.175
1931	263.687	39.959	9.944	38.798	49.903
1932	273.234	40.419	10.694	41.745	45.721
1933	296.289	67.825	9.176	40.996	37.576
1934	131.153 ⁷	34.267	6.003	20.665	34.778

POVPREČNE MEZDE NA URO V DINARJIH

Leto	cestna dela	gradbena dela	izvoz odpadkov	olepšava mesta	mestni vodovod
1921	1.38	2.12	4.84	—	1.63
1922	2.46	3.54	9.52	—	3.32
1923	4.25	5.71	15.65	—	5.31
1924	5.39	6.39	16.98	—	6.52
1925	5.60	6.58	30.91	—	7.—
1926	6.17	6.27	6.13	5.65	6.99
1927	6.12	6.39	5.52	4.21	7.12
1928	5.46	8.41	13.13	4.18	6.19
1929	5.88	4.52	15.02	4.19	7.97
1930	5.50	6.29	9.42	4.48	6.34
1931	5.66	6.22	11.32	4.24	6.72
1932	5.17	6.23	10.54	4.37	6.11
1933	5.17	5.92	11.09	4.17	6.44
1934	5.—	5.89	11.41	4.26	6.53

VZPOREDITEV LETNIH DELOVNIH UR IN LETNIH POVPREČNIH MEZD

1—4 ————— 1000 ur
 5000 dinarjev letne mezde

Pri pomožni akciji se za zadnja tri leta pokaže tale slika:

Leto	število zaposlenih	delovnih ur	urna mezda	skupno izplačano
1932	3	6.172	3.96	24.44775
1933	47	103.196	3.71	382.58750
1934	85	130.485	3.68	507.38290

Ko bi primerjali mezde mestnih delavcev z mezdami drugih delavcev v Mariboru, bi mogli ugotoviti, da so delavske mezde pri mestni občini nekoliko (v nekaterih primerih precej) višje, kakor pri zasebnih podjetjih ali pa pri državi. S tem mestna občina uveljavlja v Mariboru regulativ, ki more in ki bi moral služiti za zgled in primer drugim mariborskim in okoliškim službodajalcem.

¹ Prišteti bi bilo 9 tlakarjev za 572'55 m² tlaka.

² Samo za 36 tednov.